

Lonkeuring-kuidas ja milleks

Et lonkavat hobust õigesti ravida ja taashaigestumist ennetada, tuleb kõigepealt selgitada välja lonke põhjus. Kuigi iga haigus, ja iga hobune, on erinev, on veterinaarne lonkeuring alati sarnase ülesehitusega. Hobune ei oska meile öelda, kust tal valutab, seega on loomaarsti töö väga sarnane detektiivi omaga. Haiguskolde asukohast ja sümptomitest tulenevalt võib üks korralik uuring kesta kümnest minutist paari päevani. Lonke põhjus võib olla silmaga näha ja käega tuntav, või hoopis nii varjatud, et ilma MRI (*ingl. k. magnet resonance imaging*) ja sintigraafiata polegi võimalik täpset diagnoosi panna.

Järgnevalt toon lühidalt välja longete diagnostikas kõige sagedamini kasutatavad uurimismeetodid, kõige lihtsamatest alustades:

1. Enne hobuse läbivaatust peab loomaarst kindlasti rääkima inimestega, kes hobust hooldavad ja temaga ratsutavad. Tähtis on teada, milliseid sümptomeid nemad on täheldanud, mida hobune "näitab", kui kaua, ja millistes olukordades on lonke ilmingud kõige paremini näha. Oluline on teada, kas hobusel on minevikus sarnaseid probleeme olnud.
2. Veterinaar uurib seisvat hobust, seejärel jälgib hobust nii sammus, traavis kui mõnikord ka galopis. Liikumist on alati kasulik hinnata nii pehme kui kõva pinnase peal, sirge ja ringi peal. Mõned lonked ilmnevad just kõval pinnasel sirgjoones traavides, teised jälle pehmel pinnasel kordetades. Samuti on kasulik jälgida hobust ratsaniku all.
3. Hobuse lihaseid, luid ja sidemeid kombeldes leiab enamasti viiteid lonke võimalike põhjuste ja asukoha kohta. Turses liiges, ebatavaliselt soojana tunduv kõõlus või krampis lihas on vaid mõningad näited võimalike leidude kohta. Ka röntgenieelsel ajastul hobused lonkasid ja neid osati edukalt ravida, abiks vaid tohtri nägemis- ja kompimismeel. Tänapäeval on meil longete uuringus võimalik tugineda paljudele abistavatele meetoditele, kuid sellegipoolest ei tohiks lihtsat vaatamist ja katsumist ära unustada, või neid alahinnata.
4. Painutusproovidega üritab veterinaar erinevaid liigeseid ja jalaosi provotseerida (neid 1 minut painutades), et näha millisele painutusele hobune valulikult reageerib. Kahjuks on võimatu painutada ainult ühte liigest korraga, seega ei ole positiivne painutusproov kuigi täpne, ega viita mingile konkreetsele, väga spetsiifilisele liigesele. Teisalt on mõned hobused liiga tundlikud, või siis vastupidi, ei näita mingit reaktsiooni ka siis kui haiget kohta painutati. Kindlasti pole ükski lonkeuring täielik ilma painutusproovideta, kuid nende diagnostiline väärtus on üsna väike. Aga nagu ühe õige detektiivi töös, on ka loomaarsti jaoks iga vihje oluline.
5. Painutusproovidest kordades olulisemad on närviblokaadid. Loomaarst süstib kohalikku tuimestit närvide lähedusse jala erinevates piirkondades (enamasti otse naha alla), alustades tavaliselt kabjast. Närviblokaad on positiivne, kui 5-10 minutit pärast süsti hobune enam ei lonka. Teisisõnu, kui arst tuimestas närvid, mis innerveerivad kabjabloki piirkonda, ja hobune lõpetas seejärel lonkamise, võime järeldada, et just antud piirkond tegi hobusele valu. Kui esimene blokaad on negatiivne, siis jätkab loomaarst tavaliselt uuringut, blokeerides närve jala ülemistes piirkondades (nt.sõrgats, luudevahelihhas jne.) Lisaks närviblokaadidele võib arst süstida tuimestit ka otse liigestesse, et nii väga täpselt diagnoosida liigesehaigusi. Paraku ei anna närvi- või liigeseblokaadid valu allika kohta alati ühest vastust. Näiteks siis, kui haige piirkond asub ülevalpool põlve (seal on närvid väga sügaval ja blokaade on raske teha), või kui valu tuleb rohkem kui ühest kohast.
6. Kui blokaadide abil loomaarst tuvastab, milline piirkond hobusele valu teeb, siis endiselt ei teata miks valu on tekkinud, ehk närviblokaadi abil ei saa panna lõplikku diagnoosi. Selleks on vaja valuliku piirkonna "sisse vaadata". Kõige lihtsam viis on röntgen ja ultraheli. Esimene näitab luulisi muutusi (artroos, luukild, luumurd jne.), teine aga võimalikke vigastusi pehmetes kudedes (kõõluse-, sideme-

või lihaserebend jne.). Olenevalt haiguse tõsidusest ja kroonilisusest on täpne diagnoos nende meetodite abil võimalik. Ent teatud juhtudel ei aita ka see.

7. Jala eri piirkondadesse "sisse vaatamiseks" on ka teisi võimalusi, mis kahjuks ei ole Eestis veel kättesaadavad. Uued tehnoloogiad, nagu magnetresonants kaamera, kompuutertomograafia ja sintigraafia, on viimastel aastakümnetel muutunud ka veterinaarmeditsiinis väga populaarseks. Lisaks sellele, et need meetodid annavad väga detailset informatsiooni erinevate kudede väljanägemisest, saab nende abil teha ka kolmemõõtmelisi ülevõtteid, mis aitavad haiguskollet täpselt lokaliseerida. Sintigraafia (*ingl.k. scintigraphy/bone-scan*) on meetod, kus hobusele süstitakse radioaktiivset lahust verre, mis viib selle keha põletikulistesse piirkondadesse. Neid piirkondi, kus aine ladestub, ja seega intensiivsemalt kiirgab, otsitakse spetsiaalse kaamera abil. Kõige levinum on selle meetodi kasutamine luupõletike diagnoosimisel.

Kuigi täpsed andmed puuduvad, usun, et 80% longetest on võimalik diagnoosida eelnevalt kirjeldatud meetodite abil, ja umbes 70% neist esimeses kuues punktis kirjeldatu abil. Seejuures on väga tähtis loomaarsti enda kogemuste pagas ja üldised longetealased teadmised. Kindlaid tõendeid, nagu luukild röntgenipildil, või deformeerunud ja turses kõõlus, asendab tihti edukalt ka tõenäosusteooria. Hobuseomanikud armastavad mõelda, et nende hobune on eriline, ent selles osas, mis puudutab lonkeid ja ortopeedilisi probleeme, on 99% hobustest sarnased. Ehk siis kannaliigese artroosi ja kabjaliigese põletikku esineb paratamatult kordades tihedamini kui õlavenitust või mõnda muud eksootilist haigust. Seepärast määravad paljud (kui mitte kõik) loomaarstid ravi juba pärast närviblokaadide tegemist, kuigi täpset diagnoosi selle meetodi abil panna ei saa. Tänu tõenäosusele ja arsti kogemustele on selline "piirkondlik" ravi väga sageli edukas, ja seega ka tunnudvalt praktilisem, kui iga hobuse sintigraafiasse saatmine. Tähtis on teada, et kui esialgne ravi ei ole edukas, siis on võimalik ja tuleks pöörduda teiste, moodsamate diagnostika meetodite poole, sest mida varem jõutakse õige diagnoosini, seda lihtsam ja edukam on ravi.